

váltóformákra, chequekre, utalványok- és számlákra stb., valamint a kereskedelmi levelezésre és a modern nyelvekre». Az oktatásban, Beigel a könyvviteltannak, — mint tudománynak, a melynek saját története, saját nyelve és gazdag irodalma van, — lehető tágas teret kíván fentartani.

A tanszabadság a kereskedelem-tudományi szakra is teljes mértékben kiterjesztendő volna.

A tanári kart össze lehetne állítani első sorban azon tanárokból, a kik ma is olyan tudományokat adnak elő, a melyeket a kereskedelmi hallgatóknak is tanulniok kellene, és ezekhez járulnának aztán azok a tanárok, a kik a tisztán kereskedelmi tudományokat tanítanák.

Ezután még a tért jelöli ki Beigel, melyre az új facultás tudományos kutatásait kiterjeszthetné és a porosz államnak figyelmébe ajánlja tervezetét.

A kereskedelmi főiskola ügye Németországban, e füzet megjelenése óta már annyira előre haladt, hogy a szász kir. minisztérium, mely egy kereskedelmi főiskola felállításának szükségességét már előbb is elismerte, Lipcse városának és a lipcsei kereskedelmi kamarának anyagi támogatásával, április 25-dikén az első kereskedelmi főiskolát Lipcsében már meg is nyitotta. E kereskedelmi főiskola tervezetéről jövőre szólnunk.

VENDE ERNŐ.

AZ OLVASMÁNY-NAPLÓ.

Indítvány az olvasók apraja-nagyja számára.

I.

A mit ez alkalommal elmondandó vagyok, már régóta a nyelvem hegyén van, s most némely külső jelenség és újabb áramlat, a modern nyelvi irodalom növekvő fontossága és jelentősége arra késztet, hogy javaslatommal a nyilvánosság elé lépjek, abban a reményben, hogy elszáradó módszerességünk friss életre kap tőle.

Javaslatom veleje a következő meghatározásból érthető meg: *Az olvasmány-napló az olvasó (tanuló) összes olvasmányának maga készítette, állandóan, pontosan és kimerítően megírt jegyzéke és foglalatja (tartalomjegyzéke).*

Ben Akiba szálló-igévé vált mondása: «Nincs semmi új a nap alatt!» a mi tárgyunkra is talál. Majdnem minden népnek voltak kiváló eszű nagyjai, a kik ilyesmiről gondolkoztak és a maguk részére meg is

valósították gondolatukat. A híres Ibsen büszke szava: «Sohasem olvasok, hanem könyveimet inkább magam írom meg» jóformán egyetlen lesz a maga nemében és inkább csak az alkotó, teremtő korban lehet értelme és érvénye, de nem a fiatalságban és a tanulói korban. Sokkal több tanúságot találunk arra nézve, hogy számot tevő emberek, írók is, művészek is olvasmányukból kivonatokat és feljegyzéseket készítettek.

Ha erre már a régi időkben mélyen és gyakran érzett szükség volt, a mai gyorsan élő és még gyorsabban teremtő, de épúgy megsemmisítő korunkban valami hasonlóra kétszeres szükségünk van, sőt kötelességünk ez irányban valamit tenni minmagunkra és a tanuló ifjúságra való tekintettel.

Rückert «*Weisheit der Brahmanen*» cz. tanköltevényében egy királyról regél, a ki palotájában rengeteg könyvtárt gyűjtött össze. Utazásaiban száz meg egy tevé vitte utána a könyvek terhét. Kényelmi szempontból azonban száz meg egy bölcessel kivonatokat készíttetett, a melyeket már csak *egy* tevével továbbítottak. Még ez is kényelmetlen volt. A kivonattól újra kivonatot készíttetett, mi már csak egy *könyvre* valót adott. De hogy ezt se kelljen mindig magával czipelnie, egy *mondalba* foglaltatta magának valamennyi könyvének bölcsességét, hogy birodalma üdvére országolhasson.

Azután így folytatja a költő:

«Ob ihm dies Heil gelang? Wenn er's nicht ganz vollbracht,
So war's nur, weil er selbst den Auszug nicht gemacht.
Das aber ist gewiss, dass aus der Bücher wust
Du machen für dein Heil solch' einen Auszug musst.»

Bulwer, a híres angol író, «*Paul Clifford*» cz. művében ugyan-csak az irodalom mezején kínálkozó tarlózásokra gondolva így szólal meg: «What a magnificent museum a man might make of the precious about him, if he would but go out, his basket under his arms and his eyes about him». Magyarul: A bennünket környező drágaságokból mily remek museumot hordhatnánk össze, ha kosárral karunkon csak nyílt szemmel akarnánk körüljárni.

A harminczas években indult meg Németországban egy vállalat e czímmel: «*Deutschlands Geist und Kraft in Schrift und Sprache*», melynek *Jean Paul* Friedrich Richterre vonatkozó kötetei megvannak könyvtáramban. E szerző maga külön előszót írt műveinek ezen kivonatok kiadásához, melyben többek közt így szól: «*Alle Folianten sollten vor und für Methusalem geschrieben sein. Man hat jetzo keine Zeit mehr lange Werke zu lesen, seitdem es zu viele kurze gibt. Die Werke-ken vandrängen und ersetzen die Werke*».

Indítványom mellett egy újabb adatot találtam a legnagyobb magyarnak, *Széchenyi István* grófnak és nejének egy nemrég közzétett levelében, mely Ödön fiukhoz, az ez idő szerint Konstantinápolyban élő *Széchenyi* pasa tábornokhoz volt intézve. Ez a levél 1858-ból való s pontba foglalt afféle «talisman» akar lenni, melynek tizenegy pontja közt a 7-ik ekkép szól: «Minden nevezetést, a mit látsz, hallasz, gondolsz és tapasztalsz, jegyezz fel magadnak, mert csak ezáltal élesedik és rendeztetik természetes észjárásod».

II.

E bevezetés után hadd szóljak javaslatom *fontosságáról*, mert ebből önként következik *szükségessége* is.

Kiinduló pontul szolgálhat az a ma már elismert tétel, hogy középiskoláink oktatásának sarkpontja az olvasmányok, még pedig mind a classikus, mind a modern auctorok műveinek olvasása. A classikus és a modern irodalom a nyolcz évre terjedő tanfolyamnak mintegy gerince: az iskolai és házi könyvtárak, az iskolai és házi olvasás e gerincnek támaszai.* Sokat olvasunk, de ennek mindig és mindenütt meg kell lennie. Az egész olvasmány-munka a következő négy csoportba foglalható: 1. folyó iskolai olvasás, mely kisebb darabokra szorítkozik; 2. nagyobb, önálló művek olvasása az iskolában; 3. magánolvasás otthon; végre 4. az iskolai és a házi olvasás összekapcsolása nagyobb művek tárgyalásakor. Ha figyelemmel vagyunk arra, hogy a négy fajta olvasmány modern és classikus nyelvekre, átlag tehát négy nyelvre terjed ki, erről az óriási anyagról némi képet alkothatunk magunknak.

Minden eszköz tehát, mely e munka könnyítésére szolgálhat, szives fogadásra számíthat, különösen, ha ez *természetes* eszköz, mondhatnám módszeres házi szer. A mi természetes, az jó; az észszerű didaktikának pedig a természetest mindenkor figyelembe kell vennie. Az olvasmány-napló már most époly egyszerű mint természetes alapon nyugszik és helyesen értelmezve s berendezve az iskolai és a házi törekvéseket majdnem ideális módon egyesítheti.

Az a kérdés immár, mi *módon*, mely *formában* és *beosztásban* volna az olvasmány-napló legcélszerűbben megvalósítható? Állandó,

* A magán-olvasást Ausztriában az 1891. évi szeptember 30-i minis-
teri rendelet törvényesen szabályozza. Erre igazán szükség is volt. Nálunk,
tudtommal, a magán- (házi) olvasmányok ügyében külön rendelet nem
intézkedik, de az Utasítások osztályonként megemlékeznek róluk. Úgy hír-
lik, hogy a revidéalt tantervek az eddiginél jóval nagyobb fontosságot jut-
tatnak a házi olvasmányoknak.

megváltozhatlan alakról persze szó nem lehet, hanem csak többé-kevésbé találó képről, mely szükség szerint módosítható.

Részletesen az olvasmány-napló belső berendezését következőleg képzelem. A középiskolába vagy ehhez hasonló intézetbe való belépéskor minden tanuló, mintegy ajándékképpen kapna egy szép negyedrétkötetet azzal a rendeltetéssel, hogy abba időrendben a legfontosabbat jegyezze be, a mit szellemi táplálékkul magába felvett, s a mi megérdemli, hogy a feledéstől megmentessék.

Itt szó lehetne a következő pontokról, melyek egyúttal a rovatolt papíron mint fejcímek szerepelhetnének: év vagy iskolai év, szám (folyó és osztályozó), a mű teljes címe, szerzője, mely nyelven? (esetleg elkülönítve), az olvasás kezdete és vége, a mű rövid foglalata; saját ítélet (mennyire tetszett?), ellenvetések és kifogások, párhuzamok, ébresztett gondolatok, ismételt olvasás ideje, stb. — Mindenütt okos és ügyes rövidítések használata ajánlható volna.

Nem annyira a teljesség, mint inkább a tanulás kedvéért a közép- és főiskolai időszakban még felvételném — akár mint külön függelék — a használt iskolai és segédkönyveket is, esetleg be lehetne ragasztani a jegyzéket; míg a későbbi férfikorban ajánlatos a szakirodalmat és a szépirodalmat külön elkönyvelni. Hisz mi felnőttek sem tudjuk, alig néhány év multán, hogy mit olvastunk!

Az évenkénti zárlat és a folyószámok a végzett olvasmányi anyag áttekintését, a betűrondes tárgy- és névmutatók pedig az utánanézését és tájékozódást könnyítik meg.

III.

Vegyük immár közelebről szemügyre az olvasmány-napló fontosságát.

Mily aránytalanul többet kell a mai korban egy művelt embernek elolvasnia, mint az elmúlt századok szülöttjének! És ezen óriási erő- és anyagfogyasztás, valamint a végzett munkának az elért eredménnyel való aránytalansága a kellemetlen érzés és elszomorodás egy bizonyos nemét ébreszti bennünk, mely már nem egy tehetséges embert rontott meg, de a melytől ifjúságunkat gondosan és idejekorán meg kell óvnunk. Az olvasásban is tartunk mértéket. Mindent nem szabad és nem lehet, csak a legjavát kell eredetiben elolvasnunk! Hát az olvasandókat leg-részletesebben és legpontosabban még el is könyveljük? Nem terhelné meg ez a naplóírás még jobban a már amúgy is szerfözlött megterhelt tanulót és felnőttet?

Nem megterhelést, hanem ellenkezőleg mentesítést és az idő megalkalom bölcs kihasználását akarjuk az olvasmány-naplóval elérni, mert

ez utóbbi arra készíti az olvasót, hogy csak a színe-javával foglalkozzék s csak igazán értékes és maradandó becsű művekről tegyen feljegyzéseket. De még egy okunk van!

Az olvasás teméntelenségével együtt jár az olvasás dühe. Az olvasmány-naplóban azonban kellemes eszközzel rendelkezünk arra, hogy a lustákra egy kis buzdító, a vad olvasókra pedig egy kis fékező hatást fejtsünk ki, mindkettejüket pedig az öntevékenységre ösztönözzük.

Bizony nem valami ártatlan játékszerrel, vagy hiábavaló időtöltésről van itt a szó, nem, — sőt a tanulás művészetének és a szellemi munka mesterségének hasznavehető eszközéről. Rámutatunk a nagyon is megerőltetett emlékezet bölcs hygienájának és támogatásának nagy szükségére és arra, hogy a megtanulandó anyag nagy sokaságát az győzi le jobban és gyorsabban, a ki jobban ért a tanulás helyes módjához, tehát az olvasásához is. Az olvasmány-napló pedig egyike ama hasznos segédeszközöknek, a mely a tanulót munkájában támogatja és emlékezetét erősíti. Az emlékezetre sem szabad kellenél több terhet róni. Manap már nem ritkaság, hogy nemcsak felnőttek, hanem ifjak és fiúk is panaszkodnak emlékezetük romlásáról.

Az emlékezetnek is megvannak a maga törvényei; ha megbetegszik, törvényszerű okának kell lennie, de megint meg is erősödhetik törvényszerű alapon. A jó emlékezet alapjai először is az ép érzékek, aztán a friss befogadhatóság, a figyelem, a tárgyak iránti érdekelttség, végre pedig a gyakori ismétlés és elmébevésés. A ki ceteris paribus az ismétlésnek és elmébevésésnek ellensége, az bizonyosan emlékezete gyöngeségéről fog panaszkodni.

Ha a gyakori ismétlés és felidézés lehetősége nincs megadva, segédeszközökhöz folyamodhatunk az emlékezet erősítésére, mint pl. néhány vezérszó feljegyzéséhez, midőn hamarjában valami beszédet kell mondani vagy idézni.

Ezeknek a psycho-physiologiai követelményeknek az olvasmány-napló megfelelne és azonkívül korán rendez szoktatná a tanulót; a szülőket valamint nevelőket pedig abba a helyzetbe juttatná, hogy az iskola és a ház közös céljait sikeresebben előmozdítsák az önellenőrzés révén, mely a tanulót nagyobb lelkiismeretességre és munkakedvre serkenti.

Az iskola, illetőleg a tanító feladata lesz az olvasmány-naplók megkezdésénél útmutatással szolgálni és az eleinte észlelhető gyámoltalanságot jó tanácsokkal eloszlatni.

A tanulók feleletei alkalmával, vagy a vizsgálatokon az olvasmány-naplók bemutatandók volnának. Mennyivel többet tudna meg belőlük a tanár, mint akárhány kétséges értékű írásbeli feladatból!

IV.

Az eddigiek után az olvasmány-naplókból várható *hasznót* a következő pontokban foglalhatjuk össze:

1. Az olvasmány-napló figyelmes és céltudatos olvasásra buzdít, az olvasóban a gondolkozás és az ítéletalkotás érzékét fejleszti.
2. Az emlékezet támogatására szolgál és az iskolai valamint a házi olvasás célját előmozdítja.
3. A felszínes sokatolvasásnak gátat vet.
4. Az olvasmányból nyert tudást állandósítja.
5. Írásbeli dolgozatoknál, különösen a felsőbb osztályokban, az olvasás eredményeinek értékesítését megengedi.
6. Korán rendszeretethez és lelkiismeretes munkához szoktat.
7. Az olvasmány mineműségét ellenőrizhetjük vele; felnőtteknél önellenőrzés.
8. Elősegíti a gyakorlati életre nézve annyira fontos mesterséget, mely szerint rendszeresen és helyesen tudjunk kivonatolni.*
9. Az ifjúság többségében lakozó gyűjtő-ösztönt helyes útra tereli (levélbélyeg stb.).
10. Későbbi korban igen szép és kellemes visszaemlékezéseket enged.
11. Az olvasó ítélete és ízlése tekintetében később érdekes egybevetésekre ad alkalmat és
12. Kedves és értékes emlékül szolgálhat a késői korban.

De van ám — azt vethetnék elém — ennek a dolognak, mint minden másnak, bizonyára több *hátrányos oldala* is. A magam részéről csak a tanulók módnélküli megerőltetését és az iskolai tanulmányok elhanyagolását látom tehető ellenvetésnek. De az ajánlott mérséklés mellett ezek a hátrányok inkább előnyökképen tűnnek fel előttem, mert az efféle feljegyzésekre fordított idő hozzátartozik az olvasás pensemához, és a mennyiség korlátozásával a minőség jelentékenyen emelkedik. Ha minden túlzástól távortartjuk magunkat és mindenkor csak a maradandó értékűt tekintjük, az olvasmány-naplónak nem lehet káros, hanem csupán csak hasznos következménye.

Csak igen röviden szeretném még jelezni az olvasmány-napló egy érdekes és értékes rokonát, mely szintén jó szolgálatokat tehet a felsőbb osztályokban, sőt a férfikorban is. Ez a napló a megtekintett *szindara-*

* A helyes munkálkodás rendjével való ismeretlenség nem egy főiskolai hallgatónak válik végzetes bajává. Némelyik nem is tudja, hogyan kell könyvvel helyesen bánni.

bokra és a hallott, megtanult vagy eljátszott *zeneszerzeményekre* vonatkozik. Érdemes ezeket is, kelet és ezím szerint feljegyezni, mert szintén szellemi és lelki művelődésünk alkotórészeit foglalják magukban. Idővel egészen tekintélyes műsor (répertoire) növi ki magát, melynek mindenestre nagyobb hasznát vehetjük, mint azon «kalauz» stb. féléknek, melyben közvetlen részünk nem volt, s a hol mások olvastak, láttak vagy hallottak helyettünk.

Mielőtt befejezem elmefuttatásomat, saját kedvező tapasztalataim alapján arra kérném szives hallgatóimat és olvasóimat, hogy gyakorlatilag próbálják meg a dolgot; ilyenekben többet ér a gyakorlat, mint az elmélet. Nem egy pályatársam, a kinek terjedelmes olvasmány-naplóimat megmutattam, fejezte ki előttem sajnálatát, hogy erről hamarabb nem tudott, mert sok szellemi kincsét megmenthette volna ezen módon.

Hogy eszmém az iskolákban megvalósulhasson, jó volna, ha a tanügyi hatóságák erre vonatkozólag rendeletet adnának ki, de ez nem okvetlen szükséges. Mint minden jó, úgy az olvasmány-napló is magától fog magának útát nyitni. Sőt biztosra veszem, hogy az vagy hozzá hasonló segédeszköz ismeretlenül és elrejtve iskoláink és tanférfiaink gyakorlatában elvtve már eddig is előfordult.

Ne feledkezzünk meg leányiskoláinkról és egyáltalában a nőkről se. Az ő körükben dívó naplók és albumok értékénél sokkal magasabban álló olvasmány-napló a modern regényirodalom ürességének felismerése által nagyban hozzájárulhatna az ízlés nemesüléséhez és, a mi még fontosabb, ahhoz, hogy az emberi nem és az erkölcsök magasabb irányban fejlődjenek.

Legszebb jutalmamat és legteljesebb kielégítésemet e cikkely megírásának kellemes fáradságáért abban találnám, ha sikerült volna kartársaimat meggyőzni arról, hogy indítványom hasznos és helyes és ha ennek mintegy természetes következményeként hozzájárultam volna ahhoz, hogy e szép és háladatos foglalatosság az ifjúságnál és felnőtteknél, az iskolában és a családban minél jobban terjedjen és meghonosuljon.*

E sorokat régebben írtam; időközben megjelent az *O. K. T.* állandó bizottságának jelentése a középiskolai tantervek revisiójáról és lezajlott az emlékezetes nagygyűlés. Meggyőződése, hogy az ezen alkalommal annyiszor és annyira hangoztatott helyes módszernek, továbbá a túlterhelés csökkentésének, sőt még a nemzeti elem erősebb kidomborításának is egyik hasznos segédeszközévé lehetne. — az *olvasmány-napló*.

KEMÉNY FERENCZ.

* Egy német nyelven megjelent terjedelmesebb dolgozat foglalata.